

Kritik mot en beredningsjurist vid Solna tingsrätt med anledning av handläggningen av en fråga om försvarare

Beslutet i korthet: En tilltalad i ett brottmål kom till huvudförhandlingen tillsammans med en privat försvarare. Tingsrättens ordförande kritiserades för att hon bett försvararen lämna sin plats vid den tilltalades sida och sätta sig på åhörarplats.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot Solna tingsrätt och uppgav följande. Han inställde sig till en huvudförhandling i ett brottmål som privat försvarare för den tilltalade. Han uppfattade att han där avvisades som försvarare av rätts ordförande på den grunden att behov av försvarare saknades. Han blev hänvisad till att sitta och lyssna på åhörarplats.

Utredning

Handlingar i Solna tingsrätts mål B 6432-10 begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick följande.

BB var åtalad vid Solna tingsrätt för ett ringa narkotikabrott. Den 3 november 2010 ringde AA till tingsrätten och anmälde sig som privat ombud för BB. Vid huvudförhandlingen den 22 november 2010 var beredningsjuristen CC ordförande. I tingsrättens anteckningar från huvudförhandlingen står följande: ”Det antecknas att AA anmäler sig som privat försvarare för [BB]. Efter samråd med AA och [BB] konstaterar ordföranden att behov av försvarare inte finns”. Dom i målet meddelades den 29 november 2010. I domen finns ingen uppgift om att BB hade försvarare.

Ärendet remitterades till tingsrätten, som anmodades att lämna uppgifter om handläggningen av frågan om försvarare vid huvudförhandlingen samt redogöra för de överväganden som gjorts. Tingsrätten skulle vidare redovisa sin bedömning av vad som kommit fram. Tingsrätten (lagmannen DD) kom in med ett remissvar, till vilket fogades ett yttrande från beredningsjuristen CC.

CC uppgav följande.

Inledningsvis vill jag uttrycka att jag tycker att den uppkomna situationen är beklaglig och att det är väldigt olyckligt att AA uppfattat det som att han blev avvisad som försvarare vid den aktuella förhandlingen. Jag är väl medveten om att det inte ska göras någon prövning om det föreligger behov av en privat försvarare.

Jag redovisar nedan min syn på det hela och mina minnesbilder av vad som hände på förhandlingen.

Målet ropades på och [BB], åklagaren och AA inställer sig. Ganska omgående, i samband med närvarokontrollen, uppger AA att [BB] inte vet hur en rättegång går till och att det var en av anledningarna till att han hade försvarare. I samtliga förhandlingar som jag är ordförande i är jag noga med att inledningsvis förklara för den tilltalade hur en förhandling går till. Så skedde även denna gång, även fast det fanns ett privat försvarare i rättsalen. Eftersom det i detta fall hade framkommit att [BB] inte visste hur rättegången skulle gå till förklarade jag förhandlingens upplägg och gång på ett mycket lugnt, lättförståeligt och pedagogiskt sätt. [BB] tog detta till sig och verkade förstå och blev som jag uppfattade det mer lugn och trygg med situationen i rättsalen.

När detta moment var avslutat framkom det, jag är osäker på om det var [BB] eller AA som uppgav detta, att [BB] inte hade för avsikt att berätta om händelsen som åtalet avsåg, utan att det var AA som skulle prata för [BB]. Jag uppfattade det som att det var AA som istället för [BB] själv som skulle höras över åtalet. Jag förklarade med anledning av detta för [BB] att det som rör själva händelsen, hörandet av honom över åtalet, kan inte AA göra i hans ställe, utan själva händelsen måste han själv berätta om i förhör. Jag uppfattade det som att [BB] tog det jag sa till sig. [BB] sa sedan något i stil med, men med innebörden, ”Ja men då så, då behöver jag inte hjälp av dig” och riktade det mot AA. Anledningen till att jag valde att förklara detta för [BB] i inledningsskedet av förhandlingen var för att det inte vid hållandet av förhör med honom skulle uppstå problem och förvirring angående vem som skulle höras. Jag kan nu i efterhand, trots [BB]s uttalande, se att jag ändå skulle ha upplyst honom om hans rätt att ha försvarare och frågat honom om han ändå inte ville att AA skulle sitta kvar i rollen som hans försvarare.

Jag vill förtydliga att jag inte har avvisat AA som försvarare, Jag har inte heller gjort någon bedömning om det fanns behov av privat försvarare. Jag har utifrån vad [BB] själv uppgav om hans behov av försvarare, konstaterat att han inte ansåg att han behövde ha försvarare.

Vad gäller att AA under förhandlingens genomförande satt på åhörarpåls kan jag säga följande. På AA:s fråga om han ändå, trots att han inte skulle vara försvarare fick sitta kvar bredvid [BB], sa jag att jag inte tyckte det var lämpligt utan att han fick sätta sig på åhörarpåls. Detta gjorde jag för att [BB] skulle kunna berätta på ett självmant sätt i det kommande förhöret. Jag vill i samband med detta säga att jag, då AA frågade om han ändå fick sitta kvar bredvid [BB], inte frågade [BB] själv vad han ansåg om det och det kan jag i efterhand se att jag nog skulle ha gjort.

Jag kan inte annat än ännu en gång beklaga hur situationen uppfattats av AA. I övrigt vill jag anföra att förhandlingen genomfördes utan några som helst problem. Hörandet av [BB] gick bra och stämningen var god.

DD tillade följande.

Det är självfallet olyckligt att AA vid förhandlingen bibringades uppfattningen att han avvisades som försvarare. Jag gör dock bedömningen att CC inte hade någon sådan avsikt med sitt agerande utan att hon istället vidtog de åtgärder som hon ansåg nödvändiga för att förhandlingen skulle kunna genomföras på ett bra sätt.

Precis som CC själv anförde i sitt yttrande hade det varit önskvärt att hon i det sammanhanget hade upplyst [BB] om hans rätt att biträdas av försvarare. Det hade även varit önskvärt att hon mera ingående hade undersökt om [BB] verkligen avsåg att inte längre biträdas av AA. Att så inte skedde är naturligtvis olyckligt men bör i någon mån ändå kunna tillskrivas CC:s relativa oerfarenhet.

AA bereddes tillfälle att yttra sig över tingsrättens remissvar.

Bedömning

Enligt 21 kap. 3 § rättegångsbalken har den som är åtalad för ett brott rätt att ha hjälp av en försvarare vid huvudförhandlingen. Det kan antingen vara en försvarare som han själv har anlitat eller en offentlig försvarare som fått sitt uppdrag av domstolen. En privat försvarare måste uppfylla vissa krav. Domstolen kan avvisa en privat försvarare som är olämplig. Däremot kan domstolen inte bestämma att den åtalade överhuvudtaget inte får ha en försvarare till sin hjälp.

Enligt AA förklarade CC att det inte behövdes något försvar samt sade till honom att lämna den åtalades bänk och sätta sig på åhörarplats. CC:s version är något annorlunda; enligt henne uppfattade hon att BB, efter att ha fått klart för sig att han själv skulle höras över åtalet, sade till AA att han i så fall inte behövde dennes hjälp varefter hon på fråga från AA hänvisade honom till att sätta sig på åhörarplats. Anteckningarna från huvudförhandlingen kan sägas ge visst stöd åt AA:s version; där står att det är ordföranden som konstaterar att det inte finns behov av försvarare.

Det är inte meningsfullt att nu, snart ett och ett halvt år efter händelsen, försöka skapa ytterligare klarhet i hur det gick till. Klart är dock att AA anmälde sig som privat ombud för BB drygt två veckor före huvudförhandlingen, att BB infann sig till huvudförhandlingen med AA som privat försvarare, att CC efter vissa diskussioner hänvisade AA att sätta sig på åhörarplats och att AA fick uppfattningen att han avvisades som försvarare för att det inte behövdes någon försvarare.

När BB infann sig till huvudförhandlingen tillsammans med AA kan det alltså inte ha rätt någon tvekan om att BB ville att AA skulle vara hans försvarare. Av anteckningarna från huvudförhandlingen framgår inte att han ändrat uppfattning. Inte heller enligt CC:s version framgår att BB uttryckligen sagt att han inte längre önskade att ha AA som sin försvarare. Det var därför fel av CC att be AA lämna sin plats vid BB:s sida och sätta sig på åhörarplats. För detta förtjänar hon kritik.